

BM'nin Mavi Marmara Raporu ve Türk Dış Politikası

Doç. Dr. Cenap ÇAKMAK

Cumartesi, 03 Eylül 2011 17:13

Uzunca bir süredir merakla beklenen Birleşmiş Milletler'nin (BM) Mavi Marmara raporu pek de alışık olunmayan bir şekilde açıklığa kavuşmuş oldu. Açıklanması İsrail'in talebiyle bir süredir ertelenen rapor, doğrudan BM organları tarafından değil ABD'de Yahudi lobisine yakınlığı ile bilinen The New York Times gazetesince yayınlandı.

Bu da söz konusu rapor metninin İsrail tarafından bilinçli bir biçimde sızdırılmış olduğu yönünde şüphelere neden olmuştur. Raporun açıklanma tarihi olarak belirlenen 2 Eylül'den kısa bir süre önce ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un devreye girerek Türkiye'den Eylül ayı sonuna kadar beklemesini istediği de bilinmektedir. Ancak büyük bir ihtimalle rapor içeriğinin İsrail'in pozisyonuna destek verir nitelikte olduğunun ortaya çıkması ile birlikte bundan vazgeçildi ve Türkiye'ye manevra imkânı bırakmamak adına içerik söz konusu gazeteye sızdırıldı.

Rapor iki açıdan özellikle büyük bir önem taşıyor. Birincisi, İsrail'in genel olarak Gazze ile ilgili olarak sürdürdüğü fiili durumun ve özel olarak Mavi Marmara gemisine yönelik baskınının hukukiliğinin tespiti açısından rapor meşrulaştırıcı bir dayanak oldu. İkincisi, Türk dış politikasının Mavi Marmara olayı bağlamında İsrail ile sürdürdüğü düşük profilli ikili ilişkilerin yine temel dayanaklarından birisi olarak söz konusu rapor Türkiye'nin resmi pozisyonunu dünyaya açıklayabilme potansiyeli taşıyordu. Ancak şimdi Türkiye açık bir şekilde bu imkânı kaybetmiş oldu. Rapordan sonra artık Türkiye duruşunu açıklama ve kabul ettirmede daha fazla zorluk çekecektir.

Rapor ne diyor?

Kısaca ifade etmek gerekirse aslında rapor İsrail'in ihtilafı ilgili hemen hemen bütün tezlerini teyit ediyor ve destekliyor. Kabaca rapor üç noktanın altını çiziyor:

- 1- İsrail güvenlik güçleri Mavi Marmara baskını sırasında aşırı ve gereksiz güç kullandı; bundan kaçınmak mümkündü; ancak İsrail bunu başaramadı.
- 2- İsrail'in söz konusu saldırıda ölen sivillerin ailelerine tazminat ödemesi yerinde olacaktır.
- 3- Yine İsrail, söz konusu olay ile ilgili olarak bir pişmanlık açıklaması yapmalıdır.

Teker teker incelendiğinde bu tavsiyelerin Türkiye'nin taleplerini karşılamadığını söylemek mümkündür. Öncelikle İsrail güçlerinin aşırı güç kullandığı yönünde rapordan önce de zaten hiçbir itiraz veya ihtilaf bulunmamaktaydı. Açıkça ifade etmemekle birlikte İsrail yetkilileri bile bu olayda gereksiz güç kullanıldığını kabul ediyordu. Dolayısıyla raporun bu ifadesi malumu ilandan öte bir anlam taşımıyor. Baskında ölenlerin ailelerine tazminat ödenmesi de yine rapordan önce İsrail tarafının kendiliğinden kabul ettiği bir öneriydi. Türkiye'nin önemli taleplerinden birisi olan resmi özur konusunda ise rapor son derece idare-i maslahatçı bir tavır benimseyerek üzüntü açıklamasına vurgu yapıyor. Bu da Türkiye'nin taleplerini karşılamaktan oldukça uzak bir istek.

Dolayısıyla bütün olarak değerlendirildiğinde raporun Türkiye'nin tezlerine tamamen aykırı tavsiyeler içerdiğini ve İsrail'in pozisyonunu teyit ettiğini söylemek mümkündür. Özellikle İsrail'in Gazze'ye yönelik ablukasının yasallığı konusunda raporda yer alan ifadeler İsrail'in elini güçlendirmiş durumdadır. Türkiye'nin buna yönelik haklı itirazlarının ne yazık ki siyasi olarak çok fazla anlamı bulunmamaktadır.

Beklediği üzere Türkiye'nin rapordan sonra İsrail'e yönelik tavrı daha da sertleşti. Rapora rağmen taleplerinden vazgeçmeyen Türkiye ayrıca raporu tanımadığının da altını çizdi. Raporun basına sızmasından kısa bir süre sonra Türk Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu İsrail'e yönelik beş maddelik bir yaptırım paketi açıkladı. Buna göre İsrail ile diplomatik ilişkilerin seviyesi düşürülecek ve Türkiye İsrail'de ikinci kâtip düzeyinde temsil edilecektir. Türkiye, Doğu Akdeniz'de seyr-ü sefer serbestliği için gerekli önlemleri alacaktır. İsrail'le tüm askeri anlaşmalar askıya alınmıştır. Türkiye, Gazze ablukasını tanımayacak ve konunun Uluslararası Adalet Divanı'nda (UAD) değerlendirilmesi için BM Genel Kurulu'nda girişimde bulunacaktır. Yine Türkiye Mavi Marmara baskınında mağdur olanların İsrail'e karşı hak arama mücadelelerinde tam destek verecektir.

Bu yaptırımların bir kısmı radikal sayılabilecek nitelikte; ancak bazılarının benzerlerine Türk-İsrail ilişkilerinde daha önceki dönemlerde de şahit olundu. Diplomatik ilişkilerin seviyesi daha önce de İsrail'in Kudüs'ü başkent ilan etmesinden sonra düşürülmüştü. Dolayısıyla Türkiye-İsrail ilişkilerinde bir ilk değil. Askeri anlaşmaların askıya alınması ise ancak 1990'lı yıllarda Türk-İsrail askeri işbirliğinin yükselişi dikkate alındığında bir anlam ifade edebilir. Diğer bir

ifadeyle iki ülke arasındaki askeri işbirliği sadece belirli bir döneme mahsus olup mesela İsrail'in bir devlet olarak ortaya çıktığı tarihleri de kapsayacak biçimde genişletilebilir nitelikte değil. Ancak Doğu Akdeniz'de seyrü sefer serbestliğinin sağlanmasına yönelik olarak tedbirlerin alınmasına vurgu yapılması önemli zira bu alanda İsrail'in kendi güvenliğini sağlama konusunda birtakım tasarrufları söz konusu. Dolayısıyla Türkiye'nin bu bölgede önlemler alması halinde iki ülkenin askeri güçlerinin karşı karşıya gelmesi ihtimal dâhilindedir. Elbette bu mutlaka sıcak çatışma anlamına gelmiyor; ancak ciddi bir gerginlik nedeni olacağı aşikârdır.

Gazze ablukasının meşruiyetinin değerlendirilmesi için konunun UAD'ye taşınması da Türk-İsrail ilişkileri dikkate alındığında yeni sayılabilecek bir adımdır. Ancak bunun çok da kolay olmadığını belirtmek gerekir. Her şeyden öte bu şekilde Divan'dan çıkacak bir karar sadece istişari nitelikte; yani bağlayıcı değil. Dahası, istişari görüş istenebilmesi için BM Genel Kurulu'nda oylama yapılması ve belli bir çoğunluğun sağlanması gerekmektedir. Türkiye'nin böylesi bir çoğunluğu sağlamak için çaba göstermesi gerekiyor. Mağdurların ailelerine her türlü hukuki destek sağlanmasının da çerçevesi aslında çok belirgin değil zira böylesi bir hak arayışının hangi merciler nezdinde yapılabileceği bile net değil.

Türkiye açısından bakıldığında raporun bu spesifik olayla ilgili dış politika tutumunu ve duruşunu zayıflattığını söylemek mümkündür. Söz konusu rapor, Türkiye'nin İsrail'e yönelttiği taleplerinin izahını sağlayan ve onlara meşru bir zemin kazandıran önemli bir dayanağıdır. Şimdi bu dayanaktan yoksun olan Türkiye pozisyonunu dış dünyaya izah etmekte daha fazla zorluk çekecektir. Ancak bu Türkiye'nin İsrail'e yaptırım uygulama kararlarını yanlış olduğu anlamına gelmiyor. Aksine, başka türlü bir tavır Türkiye'nin boyun eğmesi anlamına gelebilirdi.

Gelinen noktanın çok da vahim olmadığını şu açıdan değerlendirmek de mümkün. Türkiye'nin Mavi Marmara konusunda başından beri tuttuğu tavır sürekli olarak lehine sonuçlar verdi. Rapor bu tutumu perçinleyici işlev görebilirdi. Gerek olayın hemen ardından BM Güvenlik Konseyi'nde sağlanan başkanlık açıklaması gerekse BM İnsan Hakları Konseyi'nde Gazze ablukasının hukuki olmadığını belirten ve İsrail'in haksızlığına işaret eden raporun kabul edilmesini bu noktada hatırlamakta fayda var. Türkiye'nin beklentisi son raporun halkayı tamamlaması ve İsrail'i iyice köşeye sıkıştırmasıydı. Ancak beklentilerin aksine rapor İsrail'e bir menfez açarken Türkiye'nin süreci tamamen kendi lehine tamamlamasının da önüne geçti.